

РЕЗЕРВИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

RESERVES OF REDUCING PRODUCTION COSTS

З точки зору теоретичної економіки собівартість – це сумарний показник видатків організації по виробництву продукції, він має об'єктивний характер і не залежить від методів та способів його обчислення, а також від інших суб'єктивних факторів обмежуючих або нормуючих цей показник. Тому для прогнозування виробничих процесів на рівні прийняття управлінських рішень необхідно найбільш точно визначити витрати підприємства на всіх стадіях виробництва продукції і по можливості розподілити їх по економічним елементам в залежності від впливу того чи іншого фактору на кінцеву вартість виробничої програми. Головний зміст собівартості полягає в тому, щоб виражати в грошових одиницях витрати підприємства на виробництво, просування і продаж товарної продукції.

Дослідженню собівартості та її сутності завжди приділяли увагу українські і зарубіжні вчені-економісти. З одного боку собівартість визначають як вартісне вираження використаних ресурсів, з іншого порівнюють собівартість з витратами.

В статті розглянуто поняття собівартості продукції, проаналізовано структуру витрат, що входять до собівартості, виявлено резерви зменшення собівартості та запропоновано шляхи її зниження.

С точки зрения теоретической экономики себестоимость - это суммарный показатель расходов организации по производству продукции, он имеет объективный характер и не зависит от методов и способов его вычисления, а также от других субъективных факторов ограничивающих или нормирующих этот показатель. Поэтому для прогнозирования производственных процессов на уровне принятия управленческих решений необходимо наиболее точно определить затраты предприятия на всех стадиях производства продукции и по возможности распределить их по экономическим элементам в зависимости от влияния того или иного фактора на конечную стоимость производственной программы. Главное содержание себестоимости заключается в том, чтобы выразить в денежных единицах затраты предприятия на производство, продвижение и продажа товарной продукции.

Исследованию себестоимости и ее сущности всегда уделяли внимание украинские и зарубежные ученые-экономисты. С одной стороны себестоимость определяют как стоимостное выражение использованных ресурсов, с другой сравнивают себестоимость с расходами.

В статье рассмотрено понятие себестоимости проанализирована структура затрат, входящих в себестоимость, выявлены резервы уменьшения себестоимости и предложены пути ее снижения.

In terms of theoretical economic cost - is the total rate of expenditure in production, it is objective and independent of the methods and ways of calculations, as well as other subjective factors limiting or normalizing the rate. Therefore, to predict the production processes of decision-making to more accurately determine the cost of the enterprise at all stages of production and possibly distribute them through the economic elements, depending on the impact of a factor on the final cost of the production program. The main content of the cost is to express in monetary units costs on production, promotion and sale of commodity products.

Research costs and its essence has always paid attention to Ukrainian and foreign scientists and economists. On the one hand the cost is defined as expressed in value terms the resources used, the other comparing the cost of expenses.

The article deals with the concept of cost of production, analyzes the cost structure included in the cost, reduce the cost of reserves discovered and the ways to reduce it.

Ключові слова: собівартість, витрати, структура витрат, оптимізація собівартості.

Вступ. Одним із основних показників, що визначає діяльність підприємства, є собівартість продукції або послуг. Собівартість відображає витрати, понесені на виробництво та реалізацію продукції. До того ж цей показник дає можливість планувати витрати підприємства та можливий прибуток.

З точки зору теоретичної економіки собівартість – це сумарний показник видатків організації по виробництву продукції, він має об'єктивний характер і не залежить від методів та способів його обчислення, а також від інших суб'єктивних факторів обмежуючих або нормуючих цей показник. Тому для прогнозування виробничих процесів на рівні прийняття управлінських рішень необхідно найбільш точно визначити витрати підприємства на всіх стадіях виробництва продукції і по можливості розподілити їх по економічним елементам в залежності від впливу того чи іншого фактору на кінцеву вартість виробничої програми. Головний зміст собівартості полягає в тому щоб

виражати в грошових одиницях витрати підприємства на виробництво, просування і продаж товарної продукції.

Дослідженню собівартості та її сутності завжди приділяли увагу українські і зарубіжні вчені-економісти. З одного боку собівартість визначають як вартісне вираження використаних ресурсів Т.П. Карпова [2]., Ч.Т. Хонгрэн, Дж. Фостер, Ю.С. Цал-Цалко та ін., з іншого порівнюють собівартість з витратами М.А. Вахрушина [1]., К.Р. Макконел, Р. Кемпбелл, С.Л. Брю [3]., Л. Нападовська, Фандель Гюнтер, Р. Энтони та ін.

Питанням калькуляції собівартості продукції підприємства приділяли достатньо уваги як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-обліковці, а також практики (керівники підприємств, менеджери, фінансисти, бухгалтери та ін.). Вони знайшли відображення у роботах І. Білоусової, М. Чумаченко, З. Задорожного, В. Ластовецького, Ф. Бутинця, С. Голова, Т. Сльоза та ін. У публікаціях цих авторів висвітлено економічні категорії калькуляції, методів калькулювання собівартості і виробничих витрат, проблемні аспекти класифікації статей калькулювання підприємств, вказано на необхідність розширення кола використовуваних методів калькулювання виробничих витрат щодо галузевих особливостей тощо.

Постановка завдання:

Формування собівартості виробленої продукції завжди було і буде одним з важливих елементів як для цілей прийняття управлінських рішень так і для цілей обчислення оподаткованого прибутку підприємства. Метою даної статті є пошук резервів зменшення собівартості продукції.

Відповідно до поставленої мети розглянемо ряд завдань: проаналізувати поняття собівартості; проаналізувати структуру витрат; здійснити класифікацію витрат; виявити резерви та запропонувати шляхи зниження собівартості продукції.

Методологія. У процесі дослідження було використано абстрактно-логічний метод – при розробці шляхів зниження собівартості на підприємстві та формулювання висновків.

Результати дослідження. Категорія «собівартість» є складовою категоріального апарату товарного виробництва. Як засвідчує фактор часу, вона властива природі розвинутого товарного виробництва, коли важливо не лише визначити величину прибутку (чи збитку) від виробництва і реалізації продукції, але й підрахувати економічну ефективність випуску виробів, вибрати найбільш вигідний варіант їх конструкції та технології виготовлення.

Собівартість – виражені в грошовій формі затрати на витрачені засоби виробництва, оплати праці і соціальні заходи [5].

Залежно від функціонального призначення собівартість у господарській практиці поділяється на розрахункову, фактичну, виробничу, комерційну.

Розрахункова собівартість відображає затрати, що очікуються у періоді, на який розробляється виробнича програма.

Фактична собівартість відображає дійсний рівень затрат, що склався за підсумковий період.

Виробнича собівартість складається із затрат на виготовлення товару і затрат на оплату праці управлінського та допоміжного персоналу, утримання офісів та ін.

Комерційна собівартість включає виробничу собівартість і затрати, пов'язані з реалізацією товару.

Перелічені види собівартості на різних підприємствах, які виготовляють однотипний товар, є різними. У цьому зв'язку виділяють собівартість індивідуальну та суспільну.

Індивідуальна собівартість – один із основних якісних показників у господарській діяльності та визначенні ефективності виробництва.

Суспільна собівартість – це узагальнена, усереднена (середня зважена) собівартість для даного виробу на різних підприємствах, яка визнана споживачами на ринку (суспільством) як прийнятна для них. Суспільна собівартість становить основу ринкової ціни товару.

Собівартість має досить складну структуру. Основні складові собівартості за елементами затрат: сировина й основні матеріали, допоміжні матеріали, паливо, електроенергія, амортизація основних фондів, заробітна плата (основна і додаткова), соціальне страхування та інші затрати.

Структура собівартості за елементами витрат характеризує загальний економічний стан підприємства, висвітлює джерела перевитрат або економії, а також виявляє загальні потреби підприємства у мінімізації витрат.

Цукрова галузь відноситься до матеріаломістких галузей промисловості. В структурі операційних витрат на виробництво продукції цукрової галузі матеріальні витрати, які складаються із затрат на сировину, паливно-енергетичні ресурси та інші матеріали, займають понад 73 %.

Аналіз структури собівартості виробництва цукру (табл. 1) показує питому вагу кожної складової матеріальних затрат [9].

При визначенні показника собівартості, котрий виражає сукупність видатків організації, пов'язаних з виробництвом і реалізацією певного об'єму конкретної продукції, використовується класифікація за наступними ознаками[4].

Таблиця 1

Структура собівартості в цукровій галузі

Статті витрат	% до загальної собівартості
Вартість сировини	76,5
в тому числі	
вартість закуплених буряків	66,8
витрати від приймання та переробки	9,7
вартість побічної продукції (вираховується)	5,1
Сировина за вирахуванням вартості побічної продукції	71,4
Допоміжні матеріали	2,8
Паливо та енергія	11,8
Оплата праці з відрахуванням на соціальні заходи	2,7
Утримання і експлуатація устаткування	4,2
Загальновиробничі витрати	4,3
Незавершене виробництво (+;-)	-0,5
Виробнича собівартість	96,7
Адміністративні витрати	2,3
Витрати на збут	1,0
Повна собівартість	100,0

За способом включення в собівартість:

- прями (сировина та матеріали, зарплата виробничим працівникам разом з відрахуванням на соціальні потреби та інші затрати котрі можна віднести на собівартості продукції на основі первинних документів);

- непрями (наприклад сума прямих витрат, сума нарахованої зарплати основним робітникам, об'єм виробленої продукції в натуральних і вартісних показниках, і т.п.).

За економічним складом:

- основні (пов'язані з технологічним процесом);

- накладні (пов'язані з організацією виробництва і управлінням).

За відношенням до об'єму виробництва:

- змінні (напрямку залежать від обсягу виробництва);

- умовно-постійні.

За ефективністю:

- виробничі;

- невиробничі (брак, штрафи, аварії).

За періодами:

- видатки майбутніх періодів;

- зарезервовані видатки (ще не настали проте вже включені в затрати).

За їх місцем у виробничому процесі:

- передвиробничі (підготовка і освоєння виробництва);

- виробничі;

- управлінські і комерційні видатки.

Собівартість є одним з важливих елементів у формуванні ціни, а відповідно прибутку. І тому виробники які хочуть максимізувати свій прибуток, намагаються знизити собівартість власної продукції.

Зниження собівартості продукції це ті затрати, за рахунок економії яких знижується собівартість продукції, а саме: затрати праці, які можуть бути знижені за рахунок покращення використання засобів і предметів праці; затрати живої праці, які можуть бути скорочені за рахунок росту продуктивності праці; адміністративно-управлінські витрати.

Шляхами зниження собівартості можна вважати:

- використання дешевших матеріалів;
- автоматизація робочих місць (звільнення працівників, великі капіталовкладення);
- кооперація з іншими підприємствами;
- впровадження економних технологій виробництва (ресурсозберігаючі технології);
- раціональне використання матеріалів;
- ефективне розміщення продуктивних сил.

Розглянемо докладніше кожен з них.

Використання дешевших матеріалів. Недолік цього методу в тому що складно знайти гідний аналог того матеріалу який ми намагаємося замінити, і якщо той аналог який ми вирішили використовувати не є якісним, то це може мати сильний вплив на кінцеву вартість продукту.

Автоматизація робочих місць. Недоліки: витрачаємо багато грошей на технологію, а вона може мати дуже великий період окупності, і бути дуже дорогою у ремонті, звільняємо людей із-за чого можливе невдоволення зі сторони працюючих і профспілок. Перевага якщо таки поставимо машину, вона може скоротити час на виробництво продукції.

Кооперація з іншими підприємствами. Перевагою є можливість отримання потрібних нам частин, за нижчою ціною, недоліками – можливі додаткові затрати на транспортування, і потреба координувати свої дії, і якість вироблених деталей.

Потрібно переймати світовий досвід по впровадженню економних технологій виробництва це один з найякісніших резервів зниження вартості.

Раціональне використання матеріалів. Завдяки правильній мотивації працівників досягти найвищої якості використання матеріалів, впровадити на підприємстві вторинну переробку.

Ефективне розміщення продуктивних сил. Створюючи тим самим можливість зменшити витрати на транспорт чи поставку запчастин, сировини, яка потрібна для виробництва продукції.

Також резерви зниження собівартості можна об'єднати у три групи:

- конструкторські

- технологічні
- організаційні

Кожна з груп може впливати на різні елементи витрат. Конструкторські резерви, шляхом зменшення відходів виробництва, заміни дорогих матеріалів.

Організаційні – матеріальне стимулювання як за інтенсивність роботи так і за раціональне використання матеріалів.

Технологічні – покращення робочого місця, автоматизація деяких робочих процесів, тощо.

Зміст і сутність комплексної програми зі зниження витрат виробництва залежить від специфіки підприємства, що відповідає стану й перспективі розвитку. Але в загальному плані в ній повинні бути відображені наступні моменти [7]:

- комплекс заходів щодо більш раціонального використання матеріальних ресурсів (впровадження нової техніки й безвідхідної технології, що дозволяє найбільш ощадливо витратити сировину, матеріали, паливо й енергію; удосконалення нормативної бази підприємства; впровадження й використання більше прогресивних матеріалів; комплексне використання сировини й матеріалів; використання відходів виробництва; поліпшення якості продукції й зниження відсотка браку й ін.);

- заходи, пов'язані з визначенням і підтримкою оптимального розміру підприємства, що дозволяють мінімізувати витрати залежно від обсягу виробництва;

- заходи, пов'язані з поліпшенням використання основних фондів (звільнення підприємства від зайвих машин й устаткування; надання майна підприємства в оренду; поліпшення якості обслуговування й ремонту основних засобів; забезпечення більшого завантаження машин й устаткування; підвищення рівня кваліфікації персоналу, обслуговуючого машини й устаткування; застосування прискореної амортизації; впровадження більш прогресивних машин й устаткування й ін.);

- заходи, пов'язані з поліпшенням використання робочої сили (визначення й підтримка оптимальної чисельності персоналу; підвищення рівня кваліфікації; забезпечення випереджувального росту продуктивності праці в порівнянні із середньою заробітною платою; застосування прогресивних систем і форм оплати праці; удосконалення нормативної бази; поліпшення умов праці; механізація й автоматизація всіх виробничих процесів; забезпечення мотивації високопродуктивної праці й ін.);

- заходи, пов'язані з удосконаленням організації виробництва й праці (поглиблення концентрації, спеціалізації, кооперування, комбінування й диверсифікованості виробництва; впровадження бригадної форми організації виробництва й праці; удосконалення організаційної структури управління фірмою й ін.).

Крім того, комплексна програма по зниженню витрат виробництва повинна мати чіткий механізм її реалізації. Варто також підкреслити, що планування й реалізація тільки окремих заходів щодо зниження витрат виробництва хоча й дають певний ефект, але не вирішують проблеми в цілому [8].

У довгостроковому періоді основним напрямком зниження собівартості є підвищення технічного рівня підприємств і кваліфікації кадрів. В Україні першочерговою мірою зниження собівартості виготовлення товарів є збільшення випуску продукції на діючих підприємствах [8].

В умовах мінливого ринкового середовища питання підвищення конкурентоздатності вітчизняного цукру потребує додаткового вивчення, оскільки на світовому ринку виробництво цукру з цукрового буряку втрачає свої позиції в порівнянні з цукром з цукрової тростини. Зростання цін на енергетичні ресурси вносить свої корективи в формування і функціонування ринку цукру. Тому питання конкурентоздатності вітчизняного цукру залишається відкритим.

Галузь потребує перебудови шляхом поступового виведення з експлуатації малопотужних цукрових заводів, з нарощуванням потужностей тих підприємств, які забезпечать ефективне виготовлення продукції.

Першим і головним шляхом зниження собівартості на ПАТ «Городище-Пустоварівський цукровий завод» є пошук інвесторів для технічного переоснащення виробничого процесу, що значно знизить витрати часу на переробку цукрових буряків, а також знизить витрати на використання електроенергії та води, причиною цього є той факт, що завод був створений у 1844 році і останнім згадуванням про переоснащення заводу є повоєнні роки.

Цукрові заводи забруднюють навколишнє середовище, і тому завод потребує також закупівлі нових котлів, що дасть змогу знизити витрати палива і відповідні викиди в атмосферу.

В процесі виробництва цукру потрібно використовувати для подальшої переробки всю побічну продукцію, що дозволить значно знизити собівартість цукру. Завод зможе продавати жом колгоспам ближніх сіл для годування ним тварин.

Також ще одним шляхом зниження собівартості є повна завантаженість виробництва, це допоможе знизити витрати на всю вироблену продукцію.

Цукровий завод – це надто цікава і водночас дуже дорога іграшка. Він має сезонність, і тому чим більше підприємство працює, тим воно більш рентабельне. Стовідсоткова завантаженість цукрового заводу – це 100 днів роботи.

Однією з можливих програм розвитку не тільки підприємства, а галузі в цілому може бути можливість виробництва біоетанолу із цукровмісних речовин. Відповідний закон вже ухвалено, проте ніяких розробок і техніки для

вироблення біопалива у нас немає. Бразилія, яка взялася за цю справу на початку 90-х, уже переробляє на біопаливо 50% тростини та експортує його до 30 країн світу. Ми ж і досі розкачуємося, це при тому, що вітчизняна біоенергетика могла б поглинати цукрові буряки, вирощені навіть на площі 1 млн. га. Про проблему недозавантаженості виробничих потужностей цукрових та спиртових заводів можна було б назавжди забути [7].

Зниження собівартості продукції приводить до збільшення прибутку підприємства. Пошук шляхів зниження собівартості є одним із пріоритетних напрямків діяльності працівників економічних служб підприємства.

Висновок. Наукова новизна статті полягає у пропозиції шляхів зниження собівартості для ПАТ «Городище-Пустоварівський цукровий завод».

Головними шляхами зниження собівартості продукції на заводі, є:

- в процесі виробництва цукру має бути використана для подальшої переробки вся побічна продукція, що дозволило б знизити собівартість цукру;
- залучення інвестицій для технічного переоснащення заводу;
- цукроваріння це сезонна справа і тому повинна бути повна завантаженість для того щоб знизити собівартість продукції, тобто завод повинен працювати як мінімум 100 днів, а не 60-70 як працює зараз, це призводить до надто високої собівартості на тонну виробленої продукції.

Було визначено поняття собівартості як вартісного вираження витрат факторів виробництва на окремі види продукції. Здійснено класифікацію витрат за способом обчислення на окремі різновиди продукції на прямі й непрямі. Поділ витрат на прямі та непрямі залежить від рівня спеціалізації виробництва, його організаційної структури, нормування і обліку.

Література:

1. Вахрушина М.А. Бухгалтерський управленческий учет / Вахрушина М.А. // М.: Финстатинформ, 2000. — 494с.
2. Карпова Т.П. Управленческий учет: Учебник для ВУЗов / Т.П. Карпова // М.: ЮНИТИ, 2000. — 350 с.
3. Макконел К.Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика / Макконел К.Р., Кемпбелл Р., Брю С.Л. : в 2 т. Пер. с англ. // М.: Республика, 1992. — 399 с.
4. Бойчик, І.М. Економіка підприємства : навчальний посібник / І.М. Бойчик. // К. : Атіка, 2002. – 480 с.
5. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства / Ю.С.Цал-Цалко // Київ: ЦУЛ, 2002. — 656 с.
6. Соколов Ю.А. Формирование себестоимости продукции в бухгалтерском и налоговом учетах / Ю.А. Соколов // М.: Издательство «Альфа-Пресс». 2005 – 216 с.
7. Заец А.С. Сахарная промышленность в Украине: становление, развитие, реструктуризация. / Заец А.С. // К.:Наукова думка, 2001. – С. 230-260.

8. Коденська М.Ю. Тенденції розвитку і напрямки активізації інвестування цукробурякового виробництва / М.Ю. Коденська // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 74-78.

9. Селінний М. М. Підвищення конкурентоздатності вітчизняного цукру / М.М. Селінний, ст.викладач Чернігівський державний інститут економіки і управління